

การประเมินหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย

พุทธศักราช 2524 : กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา

ความนำ

การศึกษาในปัจจุบันเป็นระบบงานที่ได้รับการลงทุนและความคาดหวังอย่างสูงจากสังคม เพื่อให้ทำหน้าที่สร้างกำลังคนที่มีคุณภาพสำหรับความเจริญก้าวหน้าของประเทศ การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการศึกษาระดับที่สร้างกำลังคนระดับกลางซึ่งเป็นฐานหลักของการพัฒนาประเทศ การจัดการศึกษาระดับนี้จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับภาวะความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมอยู่เสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหลักสูตรซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนการสอน หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่ได้เปลี่ยนแปลงจากหลักสูตรเดิม และพัฒนาขึ้นจากแนวคิดของการปฏิรูปการศึกษา โดยใช้หลักการของหลักสูตรกว้างแนวใหม่ที่มุ่งเน้นการผสมผสานวิชาการกับการปฏิบัติให้ได้ผลอย่างแท้จริงทั้งในด้านของการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพของผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศ อย่างไรก็ตามถึงแม้หลักสูตรนี้จะได้เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในแง่ของจุดหมาย หลักการและโครงสร้าง แต่ในสภาพการณ์จริงของการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน ก็ปรากฏว่ามีปัญหาอุปสรรคนานัปการทั้งในด้านการเตรียมความพร้อมและในการปฏิบัติ

ในช่วงเวลาของการเริ่มใช้หลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ได้มีการพยายามศึกษาปัญหาและประเมินผลหลักสูตรนี้เป็นระยะ ๆ ตลอดมา แต่การศึกษาปัญหามักเน้นเฉพาะองค์ประกอบด้านปัจจัย (inputs) เช่น การขาดแคลนครู อาคารสถานที่ สื่อการ

เรียนการสอน ส่วนการประเมินผลก็มักเป็นการประเมินผลผลิต (outputs) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนทั้งโดยส่วนรวมและแยกกลุ่มวิชา โดยที่ยังมีการศึกษาและประเมินทางค่านกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ (implementation process) ยู่่น้อยมาก ข้อมูลที่รวบรวมได้เกี่ยวกับหลักสูตรที่ได้ดำเนินการไปแล้วจึงยังไม่แสดงถึงภาพที่สมบูรณ์ของกระบวนการใช้หลักสูตรและปัญหาที่เกี่ยวข้องได้อย่างแท้จริง การขาดข้อมูลที่ครบถ้วนตอนในเรื่องนี้ย่อมก่อให้เกิดความผิดพลาดคลาดเคลื่อนขึ้นได้มาก ในการตัดสินใจและการเลือกแนวทางแก้ปัญหากการใช้หลักสูตรให้ถูกต้องเหมาะสมต่อไป การวิจัยที่เน้นการประเมินผลกระบวนการใช้หลักสูตรโดยตรง จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างรีบด่วนของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ซึ่งได้ดำเนินการมาครบวงจรเป็นปีแรกใน พ.ศ. 2526

วัตถุประสงค์และวิธีการประเมิน

การประเมินหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ครั้งนี้ได้มุ่งเน้นที่กระบวนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน แต่เพื่อให้ได้ภาพที่ชัดเจนสมบูรณ์ จึงได้รวมการวิเคราะห์และประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตร และผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรมาประกอบด้วย โดยที่วิธีการประเมินและการเสนอผลการประเมินได้จัดทำเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่หนึ่ง เป็นการวิเคราะห์และประเมินกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร วิธีการและขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร การเตรียมการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งการติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ได้ดำเนินการไปในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ. 2524-2526 ด้วย

วิธีการประเมินในตอนนี้ ได้ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร และการสัมภาษณ์กำหนดแบบ (structured interview) กับผู้นำทางการศึกษาที่ได้มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ จำนวน 9 คน นำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ปฏิบัติจริงกับที่ควรจะเป็น แล้วเสนอผลการประเมินในรูปของการบรรยาย

ตอนที่สอง การวิเคราะห์และประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ได้มุ่งศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครูและนักเรียนเกี่ยวกับกระบวนการใช้หลักสูตร

ใน 3 ด้าน คือ การเตรียมความพร้อม สภาพการใช้หลักสูตรในโรงเรียน ปัญหาการใช้หลักสูตรและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงการใช้หลักสูตร โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามและการสัมภาษณ์กำหนดแบบกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งสุ่มแยกประเภทจากประชากรผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 40 โรงเรียนเขตการศึกษา 1 โดยที่โรงเรียน 40 โรงเรียนนี้ได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ลักษณะของโรงเรียน 2 ด้าน คือ ตำแหน่งเป็นผู้นำหรือไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตร และด้านระดับผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนจากผลการประเมินคุณภาพนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ของกรมวิชาการ ซึ่งแบ่งเป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงและโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ

ในการสำรวจด้วยแบบสอบถามได้ใช้กลุ่มตัวอย่างผู้บริหาร โรงเรียนจำนวน 228 คน กลุ่มตัวอย่างครูจำนวน 802 คน และกลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 422 คน โดยมีรายละเอียดในตารางแสดงลักษณะและปริมาณของกลุ่มตัวอย่างตามประเภทลักษณะของโรงเรียน

จำนวนผู้บริหารโรงเรียน ครู และนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามประเภทของโรงเรียน

ตำแหน่ง	โรงเรียนผู้นำ การใช้หลักสูตร		โรงเรียนที่ไม่ได้เป็น ผู้นำการใช้หลักสูตร		รวม
	ผลสัมฤทธิ์สูง		ผลสัมฤทธิ์ต่ำ		
	ผลสัมฤทธิ์สูง	ผลสัมฤทธิ์ต่ำ	ผลสัมฤทธิ์สูง	ผลสัมฤทธิ์ต่ำ	
ผู้บริหารโรงเรียน	66	53	46	63	228
ครู	208	204	225	165	802
นักเรียน	72	156	94	100	422
รวม	346	413	365	328	1,452

สำหรับการสัมภาษณ์กำหนดแบบ ได้สุ่มโรงเรียนจำนวน 8 โรงเรียนจาก 40 โรงเรียนดังกล่าวแล้วมาประเภทละเท่า ๆ กัน และสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ตั้งแต่ระดับหัวหน้าหมวดวิชาขึ้นไปเป็นจำนวน 75 คน ซึ่งกระจายตามโรงเรียนทั้ง 4 ประเภทเป็นจำนวนที่เทียบกัน

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจได้นำมาวิเคราะห์เนื้อเรื่องใช้ระเบียบวิธีสถิติเชิงบรรยาย การวิเคราะห์ความแปรปรวนแล้วสรุปผลการประเมิน

ตอนที่สาม การประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตร ได้ใช้การประเมินจาก ข้อมูล 2 ส่วน คือ ผลสัมฤทธิ์ตามการรับรู้ของผู้บริหารโรงเรียนจำนวน 75 คน ซึ่งเป็น ส่วนหนึ่งของการสัมภาษณ์กำหนดแบบในการสำรวจที่เสนอในตอนที่สองและ 2) การประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2526 จากโครงการระดับประเทศ 2 โครงการ คือ โครงการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาชั้นมัธยมศึกษา ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการที่ทำการทดสอบนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั่วประเทศ จำนวน 147,834 คน จากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียน 794 โรงเรียน และโครงการวิจัย ประสิทธิภาพของการมัธยมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งมีกลุ่ม ตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 6,475 คน จากโรงเรียน 140 โรงเรียนทั่วประเทศ

ข้อมูลจากการศึกษาทั้ง 2 ส่วน ได้รับการวิเคราะห์โดยการคำนวณค่าร้อยละ และค่าสถิติทั่วไป

ผลการประเมิน

1. ในด้านกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การประเมินสรุปได้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 ได้ดำเนินการไปครบขั้นตอนตามหลักการที่ควรจะเป็นในการพัฒนาหลักสูตร ทั้งในด้านการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของหลักสูตรพุทธศักราช 2503 และ 2518 การพิจารณาถึงภาวะความเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคมไทย การนำผลการวิเคราะห์ และข้อมูลที่จำเป็นมาใช้ในการกำหนดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรใหม่ ตั้งแต่การกำหนด จุดหมาย หลักการ โครงสร้างและองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรตลอดจนได้มีการวางแผน งาน การจัดตั้งและมอบหมายคณะกรรมการ องค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ ให้รับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตร การประสานงานและการเตรียมการเพื่อนำหลักสูตรไปใช้ใน โรงเรียน

นอกจากนั้น จากการศึกษาข้อมูลจากการวิจัยเอกสารการสอบถามและการสัมภาษณ์บุคลากรทางโรงเรียนแสดงผลตรงกันว่า ทุกฝ่ายเห็นด้วยกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและยอมรับในจุดหมายหลักการ และโครงสร้างของหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมกับความจำเป็นและความต้องการทางการศึกษาและสภาพการณ์ปัจจุบัน ทั้งนี้ว่า กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในแง่ของการจัดทำหลักสูตรประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย

อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อมูลในเชิงลบเกี่ยวกับกระบวนการประเมินผลการใช้หลักสูตรว่ายังดำเนินการได้ไม่ครบวงจร เพราะยังขาดการกำหนดเกณฑ์การประเมินที่ชัดเจนและยังไม่มีกำหนดตัวชี้วัดซึ่งบ่งถึงผลสัมฤทธิ์ ของการใช้หลักสูตรการ ประเมินผลการใช้หลักสูตรที่ได้ดำเนินการไปจึงเป็นไปในรูปของการกำกับงาน (monitoring) การใช้หลักสูตรคือเป็นการประเมินผลข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ ปัญหาและอุปสรรค ที่โรงเรียนและบุคลากรกลุ่มต่าง ๆ รายงานให้ทราบมากกว่าเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรในความหมายที่แท้จริง นอกจากนี้ยังปรากฏว่ารายงานการประเมินผลในลักษณะการกำกับการใช้หลักสูตรดังกล่าวมักมิได้รับความสนใจ การนำเสนอหรือการเผยแพร่อย่างเป็นระบบที่ต่อเนื่องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรได้รับทราบอย่างทั่วถึง รวมทั้งมิได้มีการติดตามดูแลให้มีการนำผลจากการประเมินไปใช้ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาการใช้หลักสูตรอย่างจริงจัง

2. ในด้านประเมินกระบวนการใช้หลักสูตรในโรงเรียน

จากการตรวจสอบข้อมูลจากความคิดเห็น การเสนอปัญหาและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของตัวอย่างประชากรในการวิจัยภาคสนาม ปรากฏว่าสอดคล้องกับข้อมูลที่ประมวลได้จากการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้นำทางการศึกษา โดยมีประเด็นสำคัญในด้านการเตรียมความพร้อม และสภาพการใช้หลักสูตรในโรงเรียนที่ชัดเจนเพิ่มขึ้นดังต่อไปนี้

2.1 การเตรียมความพร้อมของโรงเรียนในการใช้หลักสูตร

ข้อมูลแสดงว่า ได้มีการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตรในทุกระดับทุกประเภทและมีกิจกรรมหลายรูปแบบ คือ มีการเตรียมความพร้อมจากระดับกระทรวงไปสู่ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียนและผู้ปกครองมีการเตรียมทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจทางวิชาการและในด้านกายภาพ คือ อาคารสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ พร้อมทั้งมีกิจกรรมหลาย

รูปแบบทั้งในด้านการประชุมฝึกอบรม ปฏิบัติการ จัดกลุ่มทำงาน เป็นต้นแต่อย่างไรก็ตาม การจัดดำเนินการต่าง ๆ ดังกล่าวนั้นทำได้เพียงระดับปานกลางเท่านั้น โดยยังมีการระบุถึงความไม่ทั่วถึง ไม่ทันเวลา ไม่เพียงพอและไม่กระจ่างชัดเจนอยู่ค่อนข้างมาก โดยที่ตัวอย่างประชากรส่วนใหญ่จากโรงเรียนทุกประเภทมีความเห็นในทางลบต่อการเตรียมความพร้อมระดับกระทรวง คือกรมวิชาการและกรมสามัญ มากกว่าการเตรียมความพร้อมของระดับโรงเรียนเอง มีข้อน่าสังเกต คือ กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้บริหารโรงเรียนจำนวนมากตอบว่าไม่ทราบเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ จากระดับกระทรวงในพิสัยร้อยละ 10 ถึง 60 จึงเป็นที่น่าพิจารณาว่า การที่กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนจำนวนหนึ่งยังไม่สามารถให้ข้อมูลที่ชัดเจนในเรื่องนี้ได้ นั้นสาเหตุหนึ่งอาจเนื่องมาจากการที่ลักษณะการติดต่อประสานงาน ความเคลื่อนไหว และบรรยากาศในการเตรียมความพร้อมจากระดับกระทรวง ยังขาดการดำเนินงานที่เป็นระบบและต่อเนื่องเพียงพอที่จะกระตุ้นเร้าความสนใจและการปูพื้นฐานที่จะเตรียมรับความเปลี่ยนแปลงของหลักสูตรใหม่ได้อย่างแท้จริง

สำหรับการเตรียมความพร้อมทางด้านทัศนคติและความเข้าใจต่อหลักสูตร นั้น ข้อมูลได้แสดงว่าตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มให้การเห็นด้วยและการยอมรับหลักสูตรพุทธศักราช 2524 ในระดับสูงพร้อมทั้งสามารถให้เหตุผลสนับสนุนที่สอดคล้องกับหลักการและจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่หลักสูตรเบ็ดเตล็ด ให้ออกสัปดาห์เรียนเลือกเรียนได้มากขึ้น สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน นักเรียนได้รอบรู้และฝึกปฏิบัติมากขึ้นรวมทั้งประเด็นสำคัญ คือ การเตรียมพื้นฐานวิชาชีพ กลุ่มนักเรียนก็ได้แสดงการรับรู้ว่ามีผู้ปกครองส่วนใหญ่มีความเข้าใจและให้การสนับสนุน การเรียนการสอนตามหลักสูตรใหม่ อย่างไรก็ตาม ได้มีข้อมูลจากกลุ่มโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรและผลสัมฤทธิ์สูงซึ่งระบุว่า ปัญหาอย่างหนึ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดหลักสูตรให้สนองความต้องการทางการเตรียมอาชีพให้นักเรียน คือ ค่านิยมและความสนใจของผู้ปกครองและนักเรียนที่มุ่งด้านวิชาการมากกว่าอาชีพ นอกจากนี้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งแสดงถึงความจำกัดและไม่ทั่วถึงของการประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองก็มีส่วนสนับสนุนความเป็นไปได้ของปัญหานี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มโรงเรียนลักษณะที่มีเด็กเรียนเก่งและมีความคาดหวังสูงทางด้านการศึกษามากกว่ามุ่งไปสู่สายอาชีพโดยตรง การพิจารณาหาทางแก้ปัญหานี้ในเรื่อง

นี้จึงควรได้คำนึงถึงประเด็นของการปรับปรุงและยืดหยุ่นหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการที่เหมาะสมของนักเรียนและผู้ปกครองได้มากขึ้น รวมทั้งการประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจและการยอมรับหลักสูตรอย่างแท้จริงเพิ่มขึ้นด้วย

กลุ่มตัวอย่างประชากรผู้บริหารโรงเรียนและครูเห็นว่า มีพัฒนาการในการเตรียมความพร้อมจากช่วงระยะของการเริ่มใช้หลักสูตร (พ.ศ. 2523–2525) มาถึงช่วงระยะปัจจุบัน (พ.ศ. 2526–2528) เพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 11–12 ทางด้านกายภาพ และร้อยละ 13–14 ทางด้านความรู้และความเข้าใจหลักการและจุดหมายของหลักสูตร แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ตัวอย่างประชากรทั้ง 2 กลุ่มมีความเห็นตรงกันว่าปริมาณการสนับสนุนของบุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนต่อการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรยังมีเพียงระดับปานกลาง คือร้อยละ 56–58 ของการสนับสนุนทั้งหมดที่ควรจะมี ข้อมูลที่น่าจะพิจารณาได้ว่า การเห็นด้วย การยอมรับหรือการเพิ่มความรู้ความเข้าใจในหลักการและจุดหมายของหลักสูตรอาจยังมีความเกี่ยวข้อง หรือผลกระทบต่อการมองภาพรวมของหลักสูตรทั้งระบบ หรือการปฏิบัติจริงต่อหลักสูตรในทิศทางที่เหมาะสมได้ไม่มากเท่าที่ควรจะเป็นการพิจารณาแก้ปัญหาจึงควรต้องแสวงหาวิธีการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างทัศนคติที่ดีและการปฏิบัติให้ได้ผลอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาจำแนกประเภทของโรงเรียน ภาพรวมของความแตกต่างระหว่างประเภทของโรงเรียนมีลักษณะคงที่สม่ำเสมอพอสมควร คือตัวอย่างประชากรจากโรงเรียนที่เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและมีผลสัมฤทธิ์สูงเห็นว่า โรงเรียนมีการเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ มากกว่าและมีการพัฒนาสภาพความพร้อมในระดับสูงกว่าโรงเรียนประเภทอื่น ๆ และข้อมูลจากโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและมีผลสัมฤทธิ์ต่ำ ก็แสดงว่ามีการเตรียมความพร้อมน้อยและมีความก้าวหน้าในระดับต่ำอยู่ทุกช่วงระยะเวลาของการใช้หลักสูตร แต่ตัวอย่างประชากรจากโรงเรียนทุกประเภทมีความเห็นตรงกันว่า โรงเรียนยังมีปัญหาการเตรียมความพร้อมทุกด้านโดยที่กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงทั้งที่เป็นโรงเรียนผู้นำและไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตร เน้นปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากร เนื้อหาวิชาและคู่มือครู ในขณะที่กลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำทั้ง 2 ประเภทค่อนข้างเน้นด้านวัสดุ อุปกรณ์และอาคารสถานที่ ข้อมูลดังกล่าวนี้บ่งชี้ว่าแสดงความแตกต่างที่ชัดเจน

ทั้งในด้านมาตรฐานการดำเนินงานของโรงเรียน การมองปัญหาหรือการทำความเข้าใจกับปัญหาที่แท้จริงในการเตรียมความพร้อมสำหรับการใช้หลักสูตร จึงเป็นประเด็นสำคัญประการหนึ่ง ที่ควรได้รับความสนใจปรับปรุงให้มีการเน้นคุณภาพและประสิทธิภาพของการเรียนการสอนโดยตรงมากกว่าการมุ่งพิจารณาแต่วัตถุดิบหรือสภาพแวดล้อมภายนอก

2.2 สภาพการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียน

(1) ข้อมูลจากตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มและทุกประเภทโรงเรียน ปรากฏสอดคล้องกันว่ามี การนำหลักสูตรมาปฏิบัติจริงตามรายการของลักษณะการบริหารหลักสูตร และตามสภาพการเรียนการสอนในระดับปานกลางมาก รายการที่สุด โดยมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเห็นว่ามียุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติมากเป็นจำนวนมาก รายการกว่ากลุ่มครู แต่ได้เน้นเพิ่มเติมว่า รายการเกี่ยวกับการประเมินผลการเรียนในแหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการ มีการปฏิบัติน้อย โดยที่กลุ่มนักเรียนมิได้ระบุรายการที่มีการปฏิบัติ น้อยเลย

(2) เมื่อจำแนกตามประเภทของโรงเรียน ภาพรวมของความแตกต่างก็สอดคล้องกับการประเมินในด้านการเตรียมความพร้อม คือ โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรที่มีผลสัมฤทธิ์สูงมียุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติในระดับมากเป็นจำนวนมากกว่าโรงเรียนประเภทอื่น ๆ ส่วนโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำก็มียุทธศาสตร์ที่ปฏิบัติในระดับมากเป็นจำนวนน้อยที่สุด และมีรายการที่ปฏิบัติน้อยเป็นจำนวนมากที่สุด โดยมักเป็นรายการที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรแหล่งความรู้และความร่วมมือจากท้องถิ่น นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนก็แสดงการยืนยันสนับสนุน ว่าโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรมีการปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้มากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ และโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงมีการปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้มากกว่าโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำ และโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูงมีการปฏิบัติในการนำหลักสูตรไปใช้มากกว่าโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำ

(3) ตัวอย่างประชากรกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนให้ข้อมูลว่า โดยทั่วไปโรงเรียนได้มีการปฏิบัติในการใช้หลักสูตรครบทุกด้านตามที่กำหนดไว้ ทั้งในด้านการจัดหาเอกสารหลักสูตรการทำโครงการสอนการจัดครูเข้าสอนตามความถนัดของครู การนิเทศ การใช้

แนวและคู่มือของหลักสูตรในการจัดการเรียนการสอน การสอนซ่อมเสริมและการประเมินผล แต่ได้มีวิธีการปฏิบัติแตกต่างกันไปภายในแต่ละประเภทโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตรมีการทำโครงการสอนร่วมกับกลุ่มโรงเรียน ในขณะที่โรงเรียนประเภทอื่นทำกันเองภายในโรงเรียน

2.3 สำหรับข้อมูลจากการวิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะจากการสอบถามและการสัมภาษณ์อาจสรุปการประเมินได้ คือ

(1) ปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ที่ตัวอย่างประชากรทุกกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า มีความสำคัญมากคือปัญหาวัสดุอุปกรณ์การสอน ปัญหาตัวครูและการสอน อาคารสถานที่ นักเรียน การวัดและการประเมินผลการเรียน โดยที่กลุ่มผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญมากที่สุดคือปัญหาตัวครูและอาคารสถานที่ กลุ่มครูเน้นปัญหาวัสดุอุปกรณ์และตัวนักเรียน ส่วนกลุ่มนักเรียนให้น้ำหนักสูงต่อปัญหาวัสดุอุปกรณ์และตัวครู

(2) ข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตรมีลักษณะค่อนข้างสอดคล้องกับการระบุปัญหาที่กล่าวมาแล้ว คือกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนเห็นด้วยมากที่สุดกับการปรับปรุงคุณภาพการสอนของครูและวิธีการประเมินผลการเรียนพร้อมทั้งให้ความสนใจต่อการสร้างเสริมความร่วมมือและการประสานงานทั้งในระดับกระทรวง กลุ่มโรงเรียน โรงเรียนและชุมชน ส่วนกลุ่มครูให้การสนับสนุนมากตามลำดับต่อการจัดหาเอกสาร หลักสูตรและวัสดุอุปกรณ์ให้สมบูรณ์ การปรับปรุงคุณภาพการสอนและการประเมินผลการเรียน การปรับปรุงด้านการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์หลักสูตรของกระทรวง สำหรับกลุ่มนักเรียนให้ความเห็นด้วยมากกับข้อเสนอแนะด้านการจัดหาวัสดุอุปกรณ์การสอนการปรับปรุงคุณภาพของครูในแง่ความรับผิดชอบ วิธีการสอนและความเข้าใจหลักสูตร การปรับปรุงอาคารสถานที่และบรรยากาศของโรงเรียน รวมทั้งการปรับปรุงการจัดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมของหลักสูตร

3. ในด้านผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตร

ผลการประเมินจากแนวความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารโรงเรียนแสดงว่าการใช้หลักสูตรได้ประสบความสำเร็จเพียงในระดับปานกลางคือมีค่าร้อยละของความสำเร็จของหลักสูตรจำแนกตามประเภทของโรงเรียนมีพิสัยอยู่ระหว่าง 57 ถึง 61 โดยที่กลุ่มตัวอย่าง

จากโรงเรียนที่ไม่ได้เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและเป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำเห็นว่าหลักสูตรประสบความสำเร็จสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างจากโรงเรียนที่เป็นผู้นำการใช้หลักสูตรและเป็นโรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูง

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จากทั่วประเทศสรุปได้ว่า นักเรียนในเขตกรุงเทพมหานครมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจ คือสูงกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไปทุกวิชา แต่ในภาพรวมของนักเรียนทั้งประเทศปรากฏว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจเพียงบางลักษณะคือ ทักษะคิดต่อการงานอาชีพความสามารถในการแก้ปัญหา ลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตร ภาษาไทย และสังคมศึกษา แต่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับแหล่งสันทนาการ

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการประเมินรวมสรุปได้ว่า หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายพุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาครบขั้นตอนและเป็นที่ยอมรับ โดยทั่วไปว่าเหมาะสมตรงกับความต้องการและสภาพความจำเป็นในการพัฒนาการศึกษาและการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพให้แก่ประเทศ แต่การใช้หลักสูตรยังได้ผลเพียงในระดับปานกลาง เนื่องจากมีข้อบกพร่องอุปสรรคตั้งแต่การเตรียมความพร้อมในการใช้หลักสูตรไปจนถึงขั้นการปฏิบัติจริงรวมทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการใช้หลักสูตรก็ปรากฏว่านักเรียนยังมีผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ที่น่าพอใจในหลายสาขาวิชาที่สำคัญ อันที่จริงปรากฏการณ์ดังกล่าวน่าจะนับว่าเป็นเรื่องที่ไม่ค่อยข่าจจะเป็นปกติวิสัย ทั้งนี้เพราะหลักสูตรพุทธศักราช 2524 เป็นหลักสูตรที่มีลักษณะแตกต่างจากหลักสูตรเดิมทั้งระบบ ตั้งแต่จุดหมาย หลักการโครงสร้างและกระบวนการวัดและประเมินผล ดังนั้นเมื่อมีการเตรียมความพร้อม การปูพื้นฐานรองรับและการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่จำเป็นไม่ได้เพียงพอ การใช้หลักสูตรก็ย่อมจะเกิดผลสัมฤทธิ์ไม่ได้เต็มที่ในช่วงเวลาอันสั้น ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่ว่า หลักสูตรนี้เพิ่งจะเริ่มใช้ไปได้ครบวงจรเป็นครั้งแรกในช่วงเวลาเพียง 2 ปี จึงเป็นการยากหรือแทบจะเป็นไป

ไม่ได้เลยที่จะมีการจัดดำเนินการแก้ไขปัญหานั้นให้ลุล่วงไปได้ทั้งหมดโดยรวดเร็ว ผลการใช้หลักสูตรดังที่ปรากฏอยู่จึงควรพิจารณาว่ายังเป็นผลในช่วงของการทดลองใช้และการปรับปรุงหลักสูตรอยู่ มิใช่เป็นผลความสำเร็จหรือความล้มเหลวของหลักสูตรโดยสิ้นเชิง

ข้อเสนอแนะที่สำคัญจากผลการประเมินครั้งนี้จึงเน้นที่การพยายามแสวงหาวิธีการแก้ปัญหายังเป็นระบบและต่อเนื่อง เพื่อให้การใช้หลักสูตรนั้นเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดคุ้มค่ากับการลงทุนและความคาดหวังของประชาชน โดยที่การดำเนินการแก้ปัญหานั้นให้ผลมีความจำเป็นต้องพิจารณาและปฏิบัติการในเรื่องที่มีความสำคัญเร่งด่วนต่อไปนี้

1. การวิเคราะห์ ทบทวนและปรับปรุงระบบการวัดและประเมินผลการเรียน ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับการระบุว่า เป็นปัญหาตรงกันจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง กระทรวงศึกษาธิการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (กรมสามัญศึกษา กรมวิชาการ และโรงเรียน) ควรได้พยายามรวบรวมข้อมูลและระดมความร่วมมือจากผู้เชี่ยวชาญในด้าน การวัดและการประเมินผลมาดำเนินงานแก้ปัญหานี้ ทั้งในแง่ของการปรับปรุงโครงสร้าง วิธีการและมาตรการของระบบการประเมินผล ซึ่งมีผลกระทบไปถึงเรื่องของการสอนซ่อมเสริมและปัญหาอื่นๆ ด้วย โดยเน้นการสร้างเสริมความรู้ ความเข้าใจและทักษะของครู และบุคลากรทางโรงเรียนที่เกี่ยวข้อง การปรับปรุงวิธีการให้ปฏิบัติได้จริง การสนับสนุนด้านเครื่องมือและแบบวัดมาตรฐานรวมทั้งเอกสารคู่มือการประเมินผล ทั้งนี้ต้องมุ่งรักษามาตรฐานที่จำเป็นต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทุกด้านของผู้เรียนควบคู่ไปกับการปฏิบัติได้ในสภาพการณ์จริงของโรงเรียน

2. การดำเนินการสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงต่อหลักสูตร พุทธศักราช 2524 ทั้งในลักษณะที่เป็นภาพรวมของหลักสูตรและในองค์ประกอบเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับสภาพการปฏิบัติจริงในแง่ของการเรียนการสอน การเลือกโปรแกรมการเรียนและกิจกรรม และการใช้ทรัพยากรและแหล่งวิทยาการจากท้องถิ่น โดยต้องมุ่งเน้นการรณรงค์ และการประชาสัมพันธ์ให้เกิดการยอมรับความร่วมมือและการประสานงานในการใช้หลักสูตรให้ได้ผลอย่างจริงจังในทุกรูปแบบและทุกระดับจากกระทรวง โรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชน มิใช่เพียงความเข้าใจที่ผิวเผิน หรือคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริงของหลักสูตรจนเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติจริง ซึ่งแม้ในกลุ่มบุคลากรของทางโรงเรียนเองก็ยังมีปัญหานี้ไม่น้อย

3. การแก้ปัญหาความไม่พร้อมและความขาดแคลนบุคลากร วัตถุประสงค์ อาคารสถานที่ แหล่งวิทยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการใช้หลักสูตร ซึ่งปัญหาเหล่านี้อาจบรรเทาได้หากได้มีการดำเนินการอย่างจริงจังในการถ่ายโอนทรัพยากรทางการศึกษาให้เป็นระบบกระจายมาตรฐานการศึกษามีใช้แบบกระจุกอยู่เฉพาะบางโรงเรียน ในใจกลางเมืองดังที่เป็นอยู่ นอกจากนี้ควรได้มีการพิจารณาสนับสนุน ขยายงานและใช้ประโยชน์จากยุทธศาสตร์กลุ่มโรงเรียนให้มีโครงสร้างการบริหารและการดำเนินงานที่ชัดเจน และมีประสิทธิภาพในการทำหน้าที่เป็นหน่วยวิชาการร่วมมือช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน ภายในกลุ่มโรงเรียนของตนพร้อมทั้งสามารถทำหน้าที่เป็นหน่วยประสานงานระหว่างกระทรวง โรงเรียน และชุมชน ให้ได้ผลยิ่งขึ้น

4. การแก้ปัญหาคุณภาพการสอนของครู นอกเหนือจากปัญหาเกี่ยวกับความไม่พร้อมและการขาดแคลนกำลังครูในบางสาขาวิชาแล้ว ปัญหาที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างชัดเจน ทั้งจากกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนและกลุ่มนักเรียน คือเรื่องเกี่ยวกับตัวครูและคุณภาพการสอนของครู โดยมีรายละเอียดของปัญหาทั้งในด้านความรู้ความเข้าใจในหลักสูตร การเตรียมการสอน การไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอนให้เหมาะสมกับหลักสูตร ความรับผิดชอบ คุณภาพการสอนการประเมินผลการเรียน ปัญหาดังกล่าวนี้ถึงแม้จะแก้ไขได้บ้างด้วยการบริหารภารกิจและชั่วโมงสอนของครูและการกระจายกำลังให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่จะต้องแสวงหาวิธีการปรับปรุงพฤติกรรมของครู ให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรใหม่มากขึ้น เพราะถึงจะพยายามจัดทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพิ่มขึ้นสักเพียงใด หากยังมีปัญหาอยู่มากเกี่ยวกับคุณภาพของครูทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่เหมาะสมกับการใช้หลักสูตรแล้ว ผลสัมฤทธิ์ตามจุดหมายของหลักสูตรคงเกิดขึ้นได้ยาก

5. การวิเคราะห์ ทบทวนและปรับปรุงระบบการติดตาม และการประเมินผล การใช้หลักสูตรโดยเน้นการพัฒนาเกณฑ์และดัชนีการประเมินผลสัมฤทธิ์ที่ถูกต้องตามหลักการและจุดหมายของหลักสูตร พร้อมทั้งปรับปรุงการบริหารและใช้ประโยชน์จากการศึกษาติดตาม (Tracer study) และการกำกับ (monitoring) การใช้หลักสูตรให้ส่งผลต่อการ

พัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรได้อย่างเต็มที่และอย่างต่อเนื่อง มิใช่ทำเพียงเป็นภารกิจให้ครบวงจรหรือเพื่อเป็นผลงานเฉพาะตัวบุคคลซึ่งมีคุณค่าเพียงในวงจำกัด

6. ในด้านการศึกษาวิจัย ควรได้มีการสนับสนุน 1) การศึกษาติดตามผลการเรียนของนักเรียนในวิชาที่มีปัญหาคือวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อวิเคราะห์ทำความเข้าใจได้อย่างแท้จริงถึงสาเหตุของปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาในเรื่องนี้ 2) ควรได้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนรุ่นที่ 2 และ 3 ต่อไป เพื่อนำผลมาพิจารณาเปรียบเทียบกับรุ่นแรกที่ทำไปแล้ว โดยเน้นการประเมินผลตามจุดหมายและหลักสูตรอย่างแท้จริง และ 3) ควรได้มีการศึกษาความคิดเห็น ทำที่และการรับรู้ของผู้ปกครองและประชาชนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะในปัจจุบันยังขาดข้อมูลโดยตรงในเรื่องนี้